

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11052428>

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti "Maktabgacha ta'lim" kafedrası o'qituvchisi

Achilov Obid Muzrobovich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti "Maktabgacha ta'lim" yònalishi

2-bosqich talabasi

Tursunova Durdona Ikromjon qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada tarbiyachi nutqiga qo'yiladigan pedagogik talablar haqida qolaversa, tarbiyachilarimiz uchun foydali maslahatlar ham qisqacha yoritilib o'tiladi. Tarbiyachi nutqiga qo'yiladigan talablar ham alohida yoritib o'tilgan.*

Kalit so'z: *Tarbiyachi, nutq, vosita, mahorat, intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlantirish, gramatik, dialog.*

Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarmog'ini kengaytirish, malakali pedagog kadrlar bilan ta'minlash, bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash darajasini tubdan yaxshilash, ta'lim-tarbiya jarayoniga zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarini tatbiq etish, bolalarni har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi qarorga imzo chekdi. Bundan kelib chiqadiki maktabgacha ta'limda bolalarga ta'lim-tarbiya berish uchun avvalo tarbiyachi pedagog pedagogik talablarga javob bera oladigan darajada mahoratli bo'lishi kerak.

Tarbiyachi uchun namunalı nutqni egallash - bu uning o'z kasb-koriga tayyorligini belgilovchi kòrsatgich hisoblanadi. Taniqli pedagog, bola- larni ona tiliga òrgatish uslub va uslubiyotchi, maktabgacha tarbiya bo'yicha mashhur mutaxassis, professor E.I.Tixeeva tarbiyachi nutqiga yuqori baho berib, shunday dean edi: " Bog'chada bolalar beixtiyor taqlid qiladigan namuna tarbiyachining tilidir, tarbiyachining tili bolalar tiliga g'oyat samarali va nihoyatda kuchli ta'sir ko'rsatadigan hamma narsalarni òzida birlashtiradigan bo'lishi kerak.Tarbiyachining tili bekamu ko'st, adabiy talaffuzning har qanday nuqsonlaridan xoli bo'lishi lozim.

Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqib har bir tarbiyachi o'z nutqidagi nuqsonlarni aks ettiruvchi daftar tutishi, unga kamchiliklarini belgilab borishi, so'ngra ularni bartaraf etish bòyicha reja tuzib, ishni tashkil etishi kerak.Har bir tarbiyachi-pedagog nutqiga qòyiladigan talablarni juda yaxshi bilgan holda òz nutqidagi kamchiliklarni Barbara etib borishi kerak.

Tarbiyachi nutqiga qo'yiladigan asosiy talablar quyidagilar:

1. Nutq tovush tomonining to'g'riligi. Agar tarbiyachining nutqi aniq bo'lsa, jumalari, sozlarni va har bir tovushni aniq talaffuz etsa, bolalar ona tilining tovush tomonini muvaffaqiyatli o'zlashtira oladilar. Ko'p hollarda ayrim tarbiyachilar tovushlarni noaniq talaffuz etadilar, so'zning tarkibidagi ayrim tovushlarni tushirib ketadilar, tovushlarni o'rnini almashtiradilar.

2. Adabiy til normalariga muvofiq to'g'ri talaffuz. Tarbiyachi adabiy til normalariga amal qilishi, o'z nutqida turli mahalliy sozlarni ishlatmasligi, so'z urg'ularini to'g'ri ishlatishi lozim.

3. Nutqning intonatsion-ifodaviy vositalaridan to'g'ri foydalanish. Nutqda fikrlar, his-tuyg'ularni aniq ifoda etishi lozim. Bunda faqat so'zlar yordamidagina emas balki nutqning intonatsion ifodaviy ritm, urg'u va hokazolardan foydalanish orqali erishiladi.

4. Tarbiyachi nutqining jo'shqin, intonatsiyaga boy bo'lishi. Shoshilib gapirish so'zlar tarkibidagi tovushlarni noaniq talaffuz etishiga sabab bo'ladi. Shuning uchun bolalar bilan nutqiy muloqatda bo'lganda shoshilmasdan, o'rtacha tempda gapirish kerak.

5. Tarbiyachi nutqining aniq, oddiy bo'lishi, fikrlar izchillik bilan bir-biriga bog'lanib tushunarli bo'lishi.

6. Tarbiyachi lug'atining boy bo'lishi. Tarbiyachi o'z nutqida sozlarni to'g'ri va aniq ishlata olsa u holda uning nutqi bolalarga tushunarli bo'ladi.

Sozlarni to'g'ri tanlash tarbiyachi nutqini ifodali, mazmunli bo'lishini taminlaydi. Yangi sozlarni ishlatishga juda ehtiyotkorlik bilan yondashish kerak. Bunda ushbularni hisobga olish lozim:

-birinchidan, bolaning yoshini hisobga olib so'z tanlash;

-ikkinchidan, doimo yangi sozlarni lug'atiga kiritish, lug'atida bor bo'lgan sozlarni faollashtirish, ularni ahamiyatini tushuntirish.

Xulosa qilib aytganda tarbiyachining hikoyasi to'liq, chiroyli, sozlari to'g'ri tanlab olingan, grammatik tomondan to'g'ri shakllangan, mazmunli va ifodali, mantiqan bog'langan bo'lishi kerak. Nutqni rivojlantirish, bolaning so'z boyligini to'ldirishda asosiy rolni tarbiyachi va uning nutqi o'ynaydi, chunki maktabgacha yoshdagi bola hayotining ushbu davrida ko'p vaqtini u bilan o'tkazadi. Bola uchun uning har tomonlama rivojlanishining ajralmas sharti uning o'qituvchi bilan muloqotidir. Maktabgacha yoshdagi bolalarni bog'chada o'qitish va tarbiyalash, ona tilini o'rgatish, nutq va so'z boyligini rivojlantirish, nutq aloqasini rivojlantirish kabi ko'plab muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu umumiy vazifa bir qator maxsus, o'ziga xos vazifalardan iborat: sog'lom nutq madaniyatini tarbiyalash, lug'atni boyitish, mustahkamlash va faollashtirish, nutqning grammatik to'g'riligini takomillashtirish, so'zlashuv (dialogik) nutqni shakllantirish, izchil nutqni rivojlantirish, nutqqa qiziqishni oshirish. badiiy so'z, savodxonlikka tayyorlash.

Bolalar bog'chasida maktabgacha yoshdagi bolalar o'z ona tilini o'zlashtirib, og'zaki muloqotning eng muhim shakli – og'zaki nutqni o'zlashtiradilar. Pedagog bu bilimlarning dirijyori va tayanchi vazifasini bajaradi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning

o'ziga xos xususiyati taqlid nutqidir, bu ularning idroki va tafakkurining o'ziga xosligi bilan bog'liq. Tanqidiy fikrlashga qodir bo'lmagan bu yoshdagi bolalar atrof-muhitda ko'rgan va eshitgan hamma narsaga taqlid qilishadi, lekin ko'pincha ular bilan bevosita bog'liq bo'lgan, bolalar ijobiy munosabatda bo'lgan odamlardir. Bola bog'chada bevosita bog'langan bunday yaqin odam o'qituvchidir. Pedagogning xulq-atvori, nutqi, tashqi ko'rinishi – barchasi bolalarga o'rnakdir. Bolalarni taqlid qilish bilan bog'liq fikrlash va idrok etishning o'ziga xosligi bolalarni tarbiyalash va o'qitishda, xususan, bolalarga ona tilini o'rgatishda qo'llanilishi kerak. Pedagog modeliga qo'yiladigan talablar bilan bir qatorda tarbiyachining bolalarga qo'yadigan talablari haqida ham aytish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Babaeva D.R. Nutq o'stirish metodikasi T.Fan va texnologiyalar. 2009 y
2. Babaeva D.R. Nutq o'stirish nazariyasi va metodikasi. Darling.T.TDPU 2018 y
3. Qodirova F.K. Bolalar nutqini rivojlantirish nazariyasi va metodikasi ruhiy omillar.T.2006 y
4. Q.Shodiyeva. Nutq o'stirish uslubi. "O'QITUVCHI" nashriyoti T.2008
5. Muzrobovich A. O., Bozorovna C. S., Olimovna E. A. The importance of education in the education of preschool children //Eurasian Journal of Humanities and Social Sciences. – 2022. – T. 8. – C. 84-86.
6. Achilov Obid Muzrobovich, Normamatova Mavluda Furqat qizi, & Tursunova Durdona Ikromjon qizi. (2023). Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash texnologiyasi. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(15), 1290–1262.
7. Achilov, o. M. ., Kochkinova, m. N. ., & Kamolova, o. M. Q. . (2021). The importance of economic education in preschool children. *Current research journal of pedagogics*, 2(06), 137–140.